

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Journal of Social Sciences
Cilt/Volume: 2005-2 Sayı/Issue: 11

TÜRK TARİH TEZİ AMACI, UYGULANIŞI VE SONUÇLARI

Cemal AVCI*

ÖZET

Bu çalışmamızda, Atatürk'ün Türk Tarih Tezi'ni incelerken, bir yandan ulusal tarih bilincine kavuşmanın ülkelerin birlik ve beraberlik içinde güvenle geleceğe bakmalarında ne denli önemli olduğunu, diğer yandan da tarihin uluslararası ilişkilerde ne şekilde kullanıldığını vurgulamaya çalıştık.

Bu bağlamda, Osmanlı Devletindeki tarih anlayışı, Anadolu üzerindeki emperyalist emeller için tarih biliminin bir araç olarak nasıl kullanıldığı, Atatürk'ün tarih çalışmalarına verdiği önem, Türk Tarih Tezi'nin ümmet bilincinden millet bilincine geçişte ve emperyalist iddialar karşısında gerçekleştirdiği hizmet, çalışmamızın ana konularını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti, Türk Tarih Tezi, Türk Tarih Kurumu, Osmanlı Devleti.

ABSTRACT

In this study, while working on Atatürk's "Turkish History Thesis", we wanted to emphasize how important it is for countries to grow conscious of national history for a secure future with solidarity as well as how history is utilized in international relations.

Within this context, the understanding of history in the Ottoman Empire, the way history is used for imperialistic purposes to gain power in Anatolia, the importance Atatürk placed on the studies of history, the role played by the Turkish History Thesis during the transition period from the conception of a group of subjects to that of a nation and in opposing the imperialistic allegations constitute the main points of this work

Key Words: Atatürk, the Turkish Republic, the Turkish History Thesis, the Institution of Turkish History, the Ottoman Empire

---

* Yrd. Doç Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Ülkelerin çağdaş dünyaya uyum sağlayıp gelişebilmeleri için, ulusal bilince sahip olmaları gerekmektedir. Ortaçağda kalan çok uluslu, hanedana dayanan ve teokratik devlet anlayışları zamanla yok olmuştur. Öyle bir yapıda kalmak için ısrar eden devletler ya parçalanıp yok olmuş, ya da emperyalist devletlerin sömürü düzenine boyun eğmek koşuluyla tam bağımsızlıktan mahrum bir ortamda sürekli parçalanma tehdidi ile yaşamışlardır.¹

Osmanlı Devleti de böyle bir dönemden geçmiştir. Devletin çok uluslu yapısı, bu devlet içinde hakim unsur olan Türklerde milli bilincin ortaya çıkarılmasını engellemiş, özellikle devletin son dönemlerinde parçalanma kaygısı ile bu bilinci geliştirecek yaklaşımların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Yusuf Akçura'nın dile getirdiği gibi, Osmanlı Devletinde Türk tarihine, yani ulusal tarihe karşı gösterilen ihmalin milli inkişafa yaptığı olumsuz etkiler, dil ve harf sorunlarına önem vermemekten doğan kötü sonuçları kuvvetlendirmişti. Türkün tarihi asıl kaynağına kadar götürüleceğine, ya Fırat suyu kenarında boğulur, yahut Fırat'tan daha güneye ilerleyerek, çöl ırmakları gibi kumlar içinde içine gömülür giderdi.²

Osmanlı tarih yazıcılığının büyük kısmı doğrudan doğruya sarayın memuru olan vakanüvislerin veya onlara dayanan diğer yazıcıların eseri idi. Bunlar genellikle seferler, saray memurlarının azil ve atanmaları ve padişahların incir çekirdeğini doldurmayacak icraatları gibi önemsiz olayların hikayeleridir. Örneğin, Silahdar Fındıklı Mehmet Ağa Tarihi'nin Hicri 1107 yılı vukuatı kısmında şu kaydı görüyoruz:³

“Şevkatlû Padişahımız Hazretleri baş çadırda karadut tenavül buyururken:-Acap müverrih bizim dut yedüğümüzü dahi tarihe yazar mı deyu buyurdukta bu abdi ahkarları kemali şermü hicap ile mutlak Hünkarımın bu latifeden murad-ı hümayunları ancak yazsın demektir deyu cevap verip bu mahalle kaydolundu”.

¹ Cemal Avcı, “Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı”, *Atatürk ve Atatürkçü Düşünce*, Genelkurmay ATASE Bşk., Ankara 2003, s.69-70

² Akçuraoğlu Yusuf, “Birinci Türk Tarih Kongresi”, *Ülkü*, Şubat 1933, Cilt:1, s.25

³ Reşit Galip, “Türk Tarih İnkılabı ve Yabancı Tezler”, *Ülkü Seçmeler (1933-1941)*, Ankara 1982, s.139,

Örnekte de çarpıcı bir şekilde görüldüğü gibi, II. Meşrutiyet'e kadar olan Osmanlı tarihçiliği bir vakanüvislikten ileri geçmemiştir. Kaleme alınan eserler Osmanlı tarihi ve İslam tarihi ile sınırlı kalarak Osmanlı hanedanının köklerini dini bir kaynağa dayandırma kaygısını taşımıştır. Akçura bu konuyu şöyle eleştiriyor:

“Halbuki, Türkün beşeriyet kadar eski bir tarihi vardı. Bunu aramaya kalkışan Türk münevverleri XX.asrın başında bile çıkmamıştı! Osmanlı mekteplerinin resmi ders kitapları olarak kabul edilen umumi tarihlerde, meşrutiyetten önce İslam vahdeti nazarda tutularak Türk tarihine pek az yer ayrılır ve Türklerin irki birlikleri asla gözetilmezdi. Meşrutiyetten sonra ise, garp medeniyeti hayranlığına, Türk tarihi kurban edilir olmuştur.”⁴

Ancak, Türk olmayan unsurların Müslüman ya da gayrimüslim olsun birer birer kopması sonucu daha çok İttihat ve Terakki Fırkası'nın ön ayak olduğu çalışmalarla Türk tarihine ve diline bir yöneliş gerçekleşmiştir.

II.Meşrutiyetten sonra,- tarih alanında çağın gereklerine daha uygun çalışmalar başlamıştır. 1910 yılında tarih çalışmalarında bir yenilik olarak Tarih-i Osmanî Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin ilk başkanı Osmanlı Devleti'nin son vakanüvisi Abdurrahman Şeref'tir. Böylelikle Abdurrahman Şeref eski ile yeni arasında bir köprü teşkil ediyordu.⁵

Osmanlı tarihindeki boşlukları doldurmak, belgeler hakkında bilgi vermek, yayınlamak ve geniş kapsamlı bir Osmanlı Tarihi hazırlamak amacıyla olan Tarih-i Osmanî Cemiyeti'ni Atatürk'ün kurduğu Türk Tarih Kurumu'nun Osmanlı'ya uygun bir ilk prototipi olarak görebiliriz. Bu Cemiyet, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası adlı bir dergiyi düzenli olarak yayınlamıştır. 1910'dan 1924'e kadar 10 cilt olarak basılan bu dergi de Belleten dergisinin öncüsü şeklinde nitelenebilir.⁶

ATATÜRK'ÜN TARİH ÇALIŞMALARI VE TÜRK TARİH TEZİ'NİN OLGUNLAŞMASI

Afetinan Atatürk'ün Türk tarihi üzerine çalışmalarının başlangıcı olarak gördüğü hatırasını şu şekilde anlatıyor: “1928 yılında, Fransızca coğrafya

⁴ Akçuraoğlu Yusuf, **a.g.m.**, s.25.

⁵ Bernard Lewis, “Türkiyede Tarihçilik ve Millî Uyanış”,**Türk Yurdu**, 1960, Sayı:2, s.9

⁶ Uluğ İğdemir, **Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu**, Ankara 1973,s.1.

kitaplarının birinde, Türk ırkının sarı ırka mensup olduğu ve Avrupa zihniyetinde ikinci "secondaire" nevi bir insan tipi olduğu yazılı idi.

Kendisine gösterdim. Böyle midir? Dedim

"Hayır olamaz, bunun üzerinde meşgul olalım. Sen çalış" dediler.⁷

Tabii ki Atatürk'ün Tarih konusuna çok önem vermesinde tek sebep bu değildi. Tarih emperyalistlerin elinde amaçlarını meşrulaştırmak için bir araç durumuna gelmişti. Birinci Dünya Savaşı sırasında galip devletler işgal ettikleri yerlere yerleşebilmek için bazı tarihi sebepler ileri sürmekteydiler.⁸

Örneğin, Yunanistan'ın Anadolu'yu işgal girişimini desteklerken, Antik Çağ'da Anadolu'da kurulan eski Yunan medeniyeti'nin bir mirasçısı olarak gördükleri Yunanistan'ı haklı göstermeye çalışmışlardı. Daha sonra ortaya çıkacak olan İtalyan Faşist yönetimi de aynı şekilde Anadolu'nun eski Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olduğundan hareket ederek burada hak iddia ediyordu.

Bu gelişmelere karşı önlem alınması gerektiğini düşünen Atatürk, Osmanlı Döneminde Türk ulusunun geri planda bırakılmasının, ulusal özelliklere önem verilmemesinin Türklere çok sıkıntı çektiğini belirterek bu konudaki görüşlerini şöyle ifade ediyordu: "Dünyanın bize hürmet etmesini istiyorsak, evvelâ bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün e'fal ve harekâtımızla gösterelim; bilelim ki millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin şikâridir"⁹. O'na göre Türkiye'de "Türklük esastır. Bu varlığı, tarih içinde araştırmak, birbirine bağlı bir tarih içinde tespit edilecek Türk medeniyeti ile öğrenmek yerinde olur. Fakat, bu öğrenmeye lâyük olmak için, bugün çalışmak lâzımdır".¹⁰

Bu dönemde okullardaki tarih dersleri de ayrı bir konuydu. İmparatorluktan ulus devlete geçme sürecinde en önemli katkı vatandaşların, kendilerini bu ulusun üyesi olmaktan mutlu ve gururlu hissedecekleri bilgi ve bilinç ortamını hazırlamaktı. Bu işin en önemli ayağı, okullardaki tarih dersleri ile sağlanabilirdi.

⁷ Afet, "Atatürk ve Tarih Tezi", **Bellekten**, sayı 10, (özel sayı), Ankara 1939, s.244.

⁸ Azmi Süslü, "Atatürk ve Tarih", **Atatürkçü Düşünce El Kitabı**, Ankara 1995, s.244-245.

⁹ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II**, Ankara 1989.s. 143.

¹⁰ **Atatürkçülük**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1982, s. 15.

Uzun yıllardan beri bütün Avrupalı devletler, tarih derslerini belli bir amacı sağlayacak şekilde okutuyorlardı. Fakat, Osmanlı döneminden beri Türkiye'deki liselerde ve orta ortaokullarda, Atatürk'ün bu konuya el atmasına değin, ana hatları ve amacı iyi seçilmemiş Fransız kitapları aynen tercüme edilip, okutulmaktaydı. Bu kitaplarda bütün kavimlerin Arya ırkından aşağı ve Allah tarafından Aryanlıların çıkarları için çalışmaya mahkum bir çeşit hizmetçi olmak üzere yaratıldıklarını telkine çalışıyorlardı.¹¹

Kurduğu Cumhuriyeti sağlam temeller üzerinde yükseltmeyi amaçlayan Atatürk, "çok çalışmak lazımdır" sözünü boşuna söylemediğini gerçekleştirdiği faaliyetleri ile ortaya koymuştur.

Sürekli okuyor, sürekli bilgi edinmeye çalışıyordu. Fransızca'yı bildiği için Fransızca kitapları kendi okuyan Atatürk'ün çalışmalarının yakın tanıklarından A.Dilaçar bu konudaki hatıralarını şöyle anlatıyor:

"Antropoloji, arkeoloji, tarih ve dil konusunda kendine gönderilen Fransızca'dan başka dilde yazılı kitapları Atatürk hemen Türkçe'ye çevirtirdi. Metodu da şu idi: kitabı söküp formalara ayırarak dilbilirlere topluca dağıtmak ve bunun bir hafta içerisinde tercümesini sağlamak. İngiliz yazarı H.G.Wells'in kocaman Dünya Tarihi, Amerikalı Albay Churchward'ın eskiden Pasifik'te batmış olduğuna inandığı Mu kıtası hakkındaki kitap serisi, forma forma sökülerek bu şekilde dilimize çevrilmiştir¹²

Türk Tarih Tezi böyle bir ortamda doğdu. Bir tarafta ulus devlet olabilmek için gerekli ulusal bilincin sağlanması, diğer taraftan emperyalistlerin tarihi kullanarak Türkiye üzerine ürettikleri emperyalist politikaları bertaraf etmek zorunluluğu tarih konusundaki çalışmaların büyük bir önem ve hız kazanmasına neden olmuştur. "Türk Tarih Tezi" dünya tarihini, Türk tarihi etrafında yeniden kurmaya çalışmaktaydı. Enver Ziya Karal'a göre Atatürk'ün tarih tezi ve Türk tarihçiliğinin onun zamanında gelişen bölümü, batı emperyalizmini meşrulaştırmak için hazırlanan medeniyet ve kilise tarihine karşı bir savunma tarihçiliğidir.¹³

¹¹ Akçuraoğlu Yusuf, **a.g.m.**, s30.

¹² A.Dilaçar, "Kemalizmin Dil ve Tarih Tezi", **Atatürk Devrimleri I.Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri (10-14 Aralık 1973, İstanbul)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1975, s.467-468

¹³ Erver Ziya Karal, "Tanzimattan Bugüne Kadar Tarihçiliğimiz", **Felsefe Kurumu Seminerleri**, Ankara 1977, s.258.

Atatürk'ün tarih tezinin esasları şunlardır:

- 1- Medeniyetin çıkış yeri ve beşiği Orta Asya'dır.
- 2- Brakisefal ve beyaz ırkın ilk yurdu Orta Asya'dır.
- 3- Türkler brakisefal ve beyaz ırktan olup Anayurtları Orta Asya'dır
- 4- İlk medeniyetin yaratıcısı Türklerdir.

5- Tarih öncesi devirlerde Orta Asya'da meydana gelen büyük ve uzun kuraklık yüzünden bu medeniyet dağılmış ve sahibi olan Türkler de Hint'e, Çin'e, Mezopotamya'ya, Anadolu'ya, Kafkasya'ya ve dünyanın diğer yerlerine göç etmişlerdir. Bu göç sırasında gittikleri yerlere medeniyetlerini götürmüş ve oradaki toplumlara öğretmişlerdir. Böylece medeniyet Türkler tarafından dünyaya yayılmıştır.

6- Anadolu'nun ilk yerli halkı olan Hititler Orta Asya'dan gelmiş Türklerin Atalarıdır.

Bu tez hazırlanırken, Atatürk yalnız çevresindeki tarihçilerin görüşlerini ele almakla yetinmemiş, Batı'da yayınlanan ve bu teze ilham kaynağı olan çalışmalar da incelenmiştir.

Örneğin Profesör Guiart altı yedi yıldan beri Galat ırkı diye ayrı bir ırktan bahsetmeye başlamıştır. O'na göre Nordik ırk tipinden tamamen ayrı, Nordik ırk gibi iri ve dolikosefal olmayıp Alp'li Keltler gibi brakisefal bir Galat ırkı vardır. Bu ırk milattan evvel 1500 yıllarında Rusya'nın kuzeyindeki steplerde görülmüştür. Bunlar Golva'ların ta kendileridir. Dünyayı dolaşmaktan hoşlanan ve hiçbir şeyden korkmayan bu muharip ırk Türkistan'dan Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzey kıyıları boyunca kuzeye doğru yürüdükten sonra Orta Avrupaya geçiyor, orada Elbe ırmağının batısında Kuzey Denizi kıyılarına varıp yerleşiyor. Sonra, Nordik'lerin baskısı altında M.Ö.VI ncı asırdan itibaren tekrar güneye yönelerek daha evelden yine Orta Asya'lı Alplı tipin işgali altına geçmiş bulunan Seltik havalisine iniyor. Bunlar demir silahlarla mücehhez oldukları için, oradaki Tunç silahlı Keltleri çarçabuk kalkınamaz hale getiriyorlar. O devirde Kelt'ler çok daha medeni oldukları halde, henüz barbar vaziyetinde olan Galatlar onlara hakimiyetlerini kabul ettiriyorlar. Bu topraklarda nüfus çoğunluğunu sağlıyorlar. O halde bu günkü Fransız halkı Brakisefal bir halktır.¹⁴

---

¹⁴ Reşit Galip, a.g.m., s.147-148

Galatların Fransa'ya gelişi ile beraber, Roma fütühatı devrine kadar süren bir büyük Golva medeniyeti başlıyor. Bu medeniyet milattan evel 550 inci yıldan yine milattan evel 50 inci yıla kadar sürüyor. Fransızların yeni ırk nazariyesi olarak bu çalışmaları ele alan Reşit Galip bu konudaki yorumunu şöyle yapıyor:

Fransa'ya muhterem Profesörün kullandığı coğrafi tabir ve Türkistan'dan gelen bu ırk hakkında denecek söz yoktur. Alpli tipten diye ayırdığı Kelt'lerin de Türkistan'dan gelmiş oldukları muhakkak bulunmasına göre Türk Tarihi tezi ile bu yeni Fransız tezi arasında hiçbir tezat yok demektir.¹⁵

İngiliz etnolog-antropoloğu Alfred C. Haddon'un 1911'de, "Halk topluluklarının göç yolları" adlı kitabında yer alan haritada, Asya-Avrupa ana karasındaki göç merkezinin Orta Asyadaki Türk yurdunun merkezi olarak gösterilmesi, Türkler göçler yolu ile dünyanın her tarafına medeniyet götürmüş ve başka ırklara dağıtmıştır iddiasını destekler nitelikte idi.¹⁶

Atatürk, yurdumuzun eski tarihinin ve dünya tarihinde önemli etken olan Türk kavimlerinin kaynağının araştırılmasını istiyordu. Yaptığı çalışmalarla, Selçuklulardan önce de Türk soyundan gelen kavimlerin Anadolu'da ve Ön Asya'da devletler kurduklarına dair deliller elde etmişti. Sümerce ile Türkçe arasında münasebetler olduğunu ilk önce batılı bilim adamları ileri sürmüşlerdi. Sümerler ile çağdaş olan Elam'luların da Orta Asya'dan indikleri biliniyordu. Orta Asya'da yüksek medeniyet kuran Uygurların Gutenberg'den çok önce hareketli harflerle kitap bastıkları öğrenilmişti. Türk milleti iddia edildiği gibi, Asya'daki kargaşalıktan meydana gelmiş değildi. Hunlardan önce bir Türk ön tarihi vardı. Bu konuların açıklığa kavuşturulması çalışmalarına Türk bilim adamları katılmalı, araştırmalar ve gerekirse bu günkü siyasi sınırlar dışında da kazılar yapılmalı idi. Türkler kendi yurtlarında yabancıların çalışmalarına yalnız seyirci kalamazlardı. Pasiflik dönemi artık kapanmalı idi. Onun için Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kuruldu. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Sümeroloji, Sinoloji, Hindoloji, Hungaroloji, Klasik arkeoloji ve Floloji kürsüleri oluşturuldu ve

---

¹⁵ Reşit Galip, a.g.m., s.147-148

¹⁶ Dilaçar, a.g.m., s.469; A.C. Haddon, *The Wanderings of peoples*, 1911 (Çevrisi: Zekiye S. Eglâr, *Kavimler Muhacereti*, Ankara, 1941)

bunlara batılı uzmanlar davet edildi. Arkeoloji ve lisaniyat tahsili için yabancı ülkelere öğrenciler gönderildi.¹⁷ Müzeciliğe büyük önem verildi.¹⁸

Atatürk, tarih tezini olgunlaştırmak ve sonrasında uygun ortamlarda tartışılabilmesini sağlamak için önce Türk Tarih Kurumu'nu kurmuştur.

TÜRK TARİH KURUMUNUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

1910 yılında Tarih-i Osmanî Encümeni adlı bir kuruluşun faaliyete geçtiğini ve kapandığı 1924 yılına kadar Tarih-i Osmanî Encümeni adlı bir dergi çıkardığını yukarıda belirtmiştik. Tarih-i Osmanî Encümeni'nin yerini 1924 yılında bu kuruluşun Türkiye Cumhuriyeti'ne uyarlanmasıyla Türk Tarih Encümeni alır.¹⁹

Fuat Köprülü başkanlığındaki bu encümen Türk Ocakları bünyesinde çalışma yapacak olan Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin kuruluşuna kadar varlığını sürdürmüştür.²⁰ Türk Ocakları'nın kendini feshedip Cumhuriyet Halk Fırkası'na katılmasından sonra, 12 Nisan 1931'de Atatürk'ün direktifleriyle Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ni kurulmuştur. Bu cemiyet daha sonra Türk Tarih Kurumu adını alacaktır.

Bu cemiyetin kuruluş amacı Türk tarihinin zenginliklerini ortaya çıkarmak, Türklerin uygarlık kurma becerilerini bilimsel usullerle ispatlayıp, Anadolu'daki en eski uygarlıklarla Türk ırkının ilişkisini araştırmaktır.

Cemiyet Türk Ocaklarına bağlı Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin "Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları" genel başlığı ile başlattığı çalışmaları sürdürdü. Özellikle okul kitapları üzerine eğildi. Kurulduğu yılın sonbaharında 4 ciltlik "Tarih" kitabını yayımladı.

Bu kitaplarda tarih tezinin acele ile bazı iddiaların tartışması götürür bir biçimde formellenmiş olması dikkati çekmiştir, nitekim o günlerdeki Tarih

---

¹⁷ Hamit Zübeyr Koşay, "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devirlerinde Kazılar Tarihine Bir Bakış" **Türk Kültürü Araştırmaları**, Cilt:XV/1-2 1976, Ankara, s.143-161.

¹⁸ Azize Aktaş Yasa, "Atatürk'ün Milli Devlet Yaratma Sürecinde Müzeciliği Verdiği Değer", **Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi**, Ankara 2005, s. 1485-1492.

¹⁹ Uluğ İğdemir, **Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu**, Ankara 1973, s.1

²⁰ 16 kişiden oluşan heyet ilk toplantısını 4.6.1930 tarihinde yapmış ve başkanlığına Tevfik Bıyıklıoğlu seçilmiştir. Bkz. Utkan Kocatük, **Atatürk ve T.C. Tarihi Kronolojisi**, Ankara 1988, s.502.

kitaplarının önsözünde yapılan açıklamada: “En yeni eserlere ve Anadolu, Mısır, Mezopotamya, Orta Asya, Şimalî Hint, Şimalî Çin ve Cenubî Sibirde hergün daha ileri götürülmekte olan arkeolojik tetkiklere istinat etmekle beraber mevzuun genişliği, zamanın darlığı yanında, önümüzdeki ders yılma yetiştirilmesi zaruretinin de hâkim bulunması ilcasıyla bu küçük eserin ihtiyaca tam ve mükemmel şekilde tekabül edeceği iddia olunamaz”.²¹ Denmektedir.

Cemiyet daha sonra, çalışmalarına devam etmiş ve ilki 1932 de olmak üzere kongreler, kazılar yapmıştır. Belleten dergisini ise kuruluşundan altı sene sonra 10 Ocak 1937’den itibaren çıkarmaya başlamıştır.

Belleten dergisi üç ayda bir, yılda dört sayı olarak günümüze kadar kesintisiz çıkmıştır. Altı sene gecikmeli çıkış ilk sayının önsözünde; dergi çıkarmanın daha başından beri düşünüldüğü ama önceliğin orta okullar için bir tarih serisi hazırlamak ve Türk Tarih tezinin ispatlanmaya çalışıldığı “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı bir eserin hazırlanmasına verildiği şekilde açıklanmıştır.²²

Türk Tarih Kurumu bu çalışmaları ile Türk Tarih Tezi’nin bilimsel yollardan ispat edilmesine uğraşmıştır. 1932 yılında Kurulan Türk Dil Kurumu da Türk Tarih Tezi’ne ile paralel olarak yürütülen Türk Dil Tezi’nin işlenmesi amacı güdüyordu. Bu kurumların çalışmalarına yardımcı olmak için Ankara da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kurulmuştur.

Atatürk 1935 yılı Mart’ının 11. günü, Çankaya’daki bir akşam toplantısında orada bulunan Abidin Özmen’e dönerek: “Not defterinizi çıkarınız ve söyleyeceklerimi lütfen yazınız” der. Bu not Ankara’da bir tarih ve coğrafya fakültesinin kuruluşu hakkındadır.²³

Aynı yılın 14 Haziranında T.B.M.M.’de fakültenin kurulmasıyla ilgili görüşmeler sırasında Maarif Vekili Saffet Arıkan şöyle konuşmuştur:

²¹ Dilaçar, a.g.m., s.468-469

²² **Belleten** , cilt:1, Ocak 1937, s.1-2

²³ Tahsin Akpınar, **Atatürk’ün Tarih Anlayışı**, Doktora Tezi, Dan. Prof.Dr.Erol Cihan, İst.Üniv.Sos.Bil.Ens. Basın-Yayın Yük. Okulu, Gazetecilik ve Halkla ilişkiler Bilim Dalı. İstanbul, 1991, s.109.

"Atatürk'ün yüksek dehasından doğan ve kendi kutlu eliyle yaratılan tarih ve dil hareketi. Bunlara bağlı olan arkeoloji ve coğrafya bilgileri için Ankara'da bir fakülte açılacaktır."

Aynı tarihte kabul edilen 2795 sayılı bu kanun ile, kanunun 1. maddesi uyarınca Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin açılması için Maarif Vekâleti'ne yetki verilmiştir.²⁴

Atatürk'ün Ankara'da böyle fakültenin açılmasındaki amacı Afet İnan tarafından

1-Türk Tarihi'nin ana kaynaklarını araştırmak,

2-Arkeoloji yolu ile yeni bilgiler sağlamak,

3-Tarihte ve bugün ırki karakterleri, antropoloji metotlarıyla tespit ettirmek. Şeklinde özetlenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye'de arkeoloji ve antropoloji etnoloji alanında yetişmiş eleman bulunmamakta, bu çalışmalar yabancı uzmanlar tarafından yürütülmekte idi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kuruluş amaçları arasında, bu alanda gerekli uzmanları yetiştirmek da vardı. Bu arada Türk Tarih Kurumu'nun Ahlatlıbel ve Alacahöyük'te yaptığı kazılar başarılı bir şekilde geçmişti.²⁵

1938'E KADAR TARİH TEZİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

Yukarıda bahsettiğimiz kitapların yayınlanması, Türk Tarih ve Dil kurumları ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulmaları, hep Türk Tarih Tezi'nin bilimsel olarak izahına yönelik çalışmalardı. Toplanan Tarih Kongreleri, yapılan kazılar, çıkarılan tarihle ilgili dergiler Atatürk'ün yaşadığı dönem için bakıldığında temel amaç olarak Türk Tarih Tezini ispata, Türk ulusunun yarattığı kültür unsurlarının dünya uygarlığının temeli ve Anadolu'nun da tarih öncesinden beri Türkler tarafından yurt edinildiğini ortaya çıkarmaya yönelikti. Bu çalışmalarda, yabancı bilim adamlarından da yardım alınıyordu.

Tarih Tezi ile ilgili ilk çalışmaların ders kitapları üzerine olduğundan daha önce bahsedilmişti. 1930 yılında Türk Ocakları bünyesinde kurulan "Türk

²⁴ Akpınar, a.g.e., s.109; Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Ankara 1959, s. 228;

²⁵ Afet İnan, a.g.e, s. 228-229.

Tarihi Tetkik Heyeti" adlı encümen "Umumi Türk Tarihinin Ana Hatları" başlığını taşıyan araştırmalar yapmıştır.

Bu encümenin hazırladığı "Türk Tarihi'nin Ana Hatları" adlı 606 sayfalık eser deneme üzerinde tartışılmak üzere 1930 yılında 100 adet basılmıştır.²⁶ 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu bu çalışmaya devam etmiş okullar için 4 ciltlik "Tarih" kitabı yayımlanmıştır.

Tarih ders kitaplarının ardından Tarih Tezi çalışmalarının en başında gelen ve diğer çalışmaları yönlendirip cesaretlendiren ilk gelişme olarak Türk Tarih Kurumun düzenlediği kongreleri ele almamız gerekmektedir.

I. TÜRK TARİH KONGRESİ

I. Türk Tarih Kongresi de yine eğitim ile ilgilidir. Kongrenin asıl amacı, tarih öğretmenlerinin yeni tarih görüşü hakkında bilgilendirilmelerini sağlamaktır. 2-11 Temmuz 1932 tarihinde yapılan bu kongre, ortaya çıkardığı sonuçlarla ileride yapılacak çalışmalara ışık tutmuştur.

198 lise ve orta okul öğretmeni, 18 üniversite mensubu ve 25 Türk Tarih Kurumu üyesinin katıldığı Kongre, Maarif Vekili Esat Beyin konuşması ile açılmıştır. Esat Bey konuşmasında Türk Tarih Tezi'ni, Türk Tarihinin Ana Hatları ve Tarih kitaplarındaki bilgileri kullanarak şu şekilde açıklamıştır:²⁷

"Tarih, bütün kültür ilimlerinin temelidir. Bir millet, geçmişte olan biteni, memleketini ve dilinin, edebiyatının, sanatlarının ve idari, içtimai, siyasi, medeni varlığının menşelerini ve bunların muhtelif ahval tesiri altındaki seyirlerini ancak tarihten öğrenebilir. Şimdiye kadar okumuş olduğumuz kitaplardan hemen bir çoğunun tercüme ve iktibas edilmiş olan asılları ise bu maksada taban tabana zıt olarak hakikatı ve Türk milletinin varlığını ve benliğini ve cihan medeniyetine olan hizmetlerini tebarüz ettirmekten, herhangi bir sebeple, uzak bulunmuş idi..."

"...Bu kitaplarda Türklerin Yafesibninuh oğlu ahvadı olarak Babil tefrikasından sonra vasati Asiya'ya geldiklerini, orada tekessür ederek şimali Asiya'ya geçtiklerini, Türk kabileleri arasındaki ırk münasebetlerinin ve

²⁶ Semavi Eyice, "Atatürk'ün Büyük Bir Tarih Yazdırma Teşebbüsü, Türk Tarihinin Ana Hatları", *Belleten*, Ankara 1968, cilt:32, sayı:128, s.309.

²⁷ *Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar, Müzakere Zabıtları (İstanbul 1932)*, İstanbul 1933, s. 5-11.

Türkler tarafından kurulan devlet ve medeniyet silsilelerinin ve siyasi ve medeni yaşayışlarında geçen tarihi mühim vakaların tahriflere uğratıldığını görüyoruz.”

“Halbuki yeni ‘Tarih’imizin birinci kitabını gözden geçirdikten sonra anlıyoruz ki: Türkler anayurtları olan Ortaasiya’da Yontmataş devrini milattan 12.000 sene evvel geçirdikleri halde Avrupalılar ancak 5000 sene daha sonra bu devirden kurtulabilmişlerdir. Diğer taraflarda insanlar henüz ağaç ve kaya kovuklarında yaşarlarken Türkler Ortaasiya’da kereste ve maden medeniyetini meydana getirmişler, hayvanları ehlileştirilmişler, çiftçiliğe başlamışlardı. Cilalitaş devrine rastlayan Cümudiye devri sonlarında buzların erimesile vukua gelen mühim tabii tahavvüller sebebiyle birçok Türk kabileleri muhacerete başladı. Bu suretle milattan 7000 sene kadar evvel çiftçilik ve çobanlığı ilerletmiş ve altın, bakır, kalay ve demiri keşfetmiş olan Türkler Ortaasiya’dan yayıldıktan sonra gittikleri yerlerde ilk medeniyeti neşretmiş ve böylece Asiya’da Çin, Hint ve mukaddes yurt edindikleri Anadolu’da Eti, Mezopotamya’da Sümer ve nihayet Mısır, Akdeniz ve Roma medeniyetinin esaslarını kurmuşlar ve bu gün yüksek medeniyetini takdir ve takip ettiğimiz Avrupa’yı o zamanlar mağara hayatından kurtarmışlardır...”

“Türkler; lisan, ilim ve sanatlarıyla cihan medeniyetine en evvel büyük hizmetleri ifa etmiş oldukları halde bütün bu medeni hizmetleri unutulmuş veya unutturularak muhtelif maksatlara tarih nazarında, haksız olarak, meskut ve ehemmiyetsiz gösterilmeye çalışılmıştır. ....Ancak şimdiden sonra asil Türk çocuğu kendini ve mensubu bulunduğu büyük Türk milletinin yüksek medeniyetini ve kabiliyetini ve diğer milletler arasındaki mümtaz mevkiini olduğu gibi bilecek ve ecdadından tevarüs ettiği bu milli ve tarihi seciyelerle benliğini ve medeniyetini yükseltecek ve dünya medeniyetine de eskisi gibi şerefli hizmetler yapmakta devam edecektir.”

Bu konuşma ile başlayan Kongre’de, Türklerin, eski ve orta çağlarda ancak göçebe ve saldırgan olarak yaşayan ve yüksek uygarlık düzeyine erişemeyen ikinci dereceden insanlardan olmayıp, insanlık tarihinde ilk uygarlığı kuran ve en eski zamanlardan beri medeniyet meşalesini ellerinde taşıyan insanlar olduğu ispat edilmeye çalışılmıştır.

Dünyadaki ilk uygar insan topluluğu olarak kabul edilen Sümerlilerin insan ve lisan olarak Ari ve Sami denilerek Türklerden ayırt edilen kavimlerden değil Turani yani Türklerden oldukları kabul edilmiştir,

Antropoloji bilimi kullanılmış, kafatası şekli itibarıyla, geniş kafalılar (Brakisefal), uzun kafalılar (Dolikossefal) iki genel kısma ayrılan insan gruplarından geniş kafalıların dünyadaki ilk medeniyeti kurduğu ve bu grubun genellikle Türk ırkından oldukları Dr.Reşit Galip'in "Türk Irk ve Medeniyet Tarihine Umumi Bir Bakış" adlı çalışmasıyla ispatlanmaya çalışılmıştır.²⁸

Sümerlileri takip eden devirde Anadolu'da ilk medeniyeti hamil olan milletin, Etilerin antropoloji, dil ve eski eserler yolu ile tetkikleri sonucu Türk ırkından olduklarına dair elde edilen deliller kongreye sunulmuştur.

Hatta, eski Mısırlıların mitolojisi ve ilah isimleri üzerinde yapılan lisan çalışmaları sonucu eski Mısırlıların da Türklerden gelmiş olmasının büyük ihtimal olduğu söylenmiştir..

Giritte ve Yunanistan'da ilk medeniyetleri kuran kavimlerin de gene Orta Asya'dan gelme geniş kafalı ırktan oldukları ve kullandıkları lisan ve inandıkları mitolojilerle Türk dil ve itikat efsaneleri arasında dikkate değer benzerlikler bulunduğu anlatılmıştır.

Türk Tarih Kurumu Başkanı Yusuf Akçura, Kongrenin vardığı kararları, son toplantıda şöyle özetlemiştir: "Türk ırkının tarihten evvelki çağlarda bile, Asyanın ortasında, dünyanın göbeğinde, medeniyet kurmağa başladığını, sonra buradan dünyanın her tarafına medeniyet götürüp dağıttığını gördük. Avrupalı muharrirlerin şu veya bu maksatla meydana çıkardıkları Ari, Turanı tasniflerinin hele bu insan neveleri arasında tebarüz ettirmek istedikleri farkların esassız olduğunu anladık. Sonra, Orta Kurunda kurulan İslâm medeniyetinde Türklerin çok büyük rolünü öğrendik; şimdiye kadar Samîlerin ve Arî unvanını yalnız kendilerine hasreden Furslerin ve Avrupalıların elbirliği ile örtmek istedikleri bu hakikati meydana çıkardık. Nihayet İslâm âleminde kalan Türk kavimlerinin, birkaç yüzyıldan beri tekâmül ve terakki edememeleri sebeplerini araştırdık, muayyen neticelere ulaştık ve bununla atide terakkimize mani olabilecek engelleri yeni Türkiye Devletinde izalesi hikmetini öğrenmiş olduk"²⁹

²⁸ Birinci Türk Tarih Kongresi, a.g.e., s.99-193

²⁹ Birinci Türk Tarih Kongresi, a.g.e., s. 617.

II. TÜRK TARİH KONGRESİ

II. Türk Tarih Kongresi ise 20-25 Eylül 1937 yılında yabancı bilim adamlarının da yer aldığı daha geniş bir katılımı ile gerçekleştirildi. Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşundan bu yana geçen zaman içinde Türk tarihinin açıklanması ve belgelenmesi için yapılan çalışmaların sonuçları bu kongrede ortaya konuldu. Bu kongreye, Almanya, Amerika, Avusturya, Bulgaristan, Fransa, Çekoslovakya, İngiltere, İsveç, Macaristan, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan bilim adamları katılarak bildirilerini okudular.

Bu yabancı bilim adamlarından Eugene Pittard özellikle dikkate değerdi. Prof. Dr. Afetinan'ın hocası olan bu antropolog-etnolog olan Pittard Cenevre Üniversitesinde sosyoloji profesörü ve aynı zamanda etnografya müzesi müdürü idi.

Pittard Türk tarih tezinin formülleşmesinde önemli bir rol oynamıştı. Osmanlı Türklerinin antropolojisiyle ilgili 1911'deki tebliğinden 1939'a kadar gerek bu konuda gerek Anadolu'nun tarihî antropolojisi konusunda türlü kitap, makale ve tebliğ yayımlayan bu bilgin aynı zamanda Türk ve Atatürk dostu idi de. "Balkan yarımadasında 300 Osmanlı Türkün boyu, kafa karinesi ve burun karinesi", *Homo Alpinus* ırkından olan siyah saçlı, kara gözlü, orta boylu ve kısıkaçalı Türklerle *Homo Dina-TICUS* türünden olan uzun boylu ve kısıkaçalı Türkleri ele alan "İrklar ve Tarih" adlı kitap, "Anadolulu Türklerin antropolojisi üzerinde araştırmalar", 1931'de Pariste XV. Milletlerarası Tarih öncesi Antropolojisi ve Arkeolojisi Kongresi'nde okuduğu "Türk ırkı: beyaz ırdan olan Avrupa, Asyaya kadar uzatılmalı ve hiç olmazsa Anadoluyu, İrani içine almalı" başlıklı bildiri ve Afetinan'a danışmanlık yaparak hazırlattığı Fransızca yazılı doktora tezi olan "Anadolu, Türk Irkı'nın Yurdu" adlı kitap Prof. Pittard'ın tarih tezinin olgunlaşmasındaki yerini göstermektedir. (Dilaçar, s.472)

Prof. Pittard, 20-25 Eylül 1937'de Dolmabahçe Sarayında toplanan II. Türk Tarih Kongresinde, fahrî başkan olarak, kongreye katılan yabancı bilginler adına bir söylev vermiş, ikinci gün de "Neolitik devirde Küçükasya ile Avrupa arasında antropolojik münasebetler" konulu bir bildiri okumuştur. Pittard Ankara'ya giderek Halkevinde, Atatürk'ün de katıldığı "Anadolu Etnolojisi" konulu bir konferans vermiş, 1939'da da Paris'te çıkan "Revue Anthropologique" te "Antropolojiyi ve tarih-öncesi

bilgisini canlandıran bir devlet başkanı - Kemal Atatürk" başlıklı bir makale yayımlamıştır.³⁰

İkinci Türk Tarih Kongresinde başlıca eski Anadolu, Ege, Balkanlar, Akdeniz ve genellikle Ön-Asya antropolojisi, etnolojisi ve arkeolojisi üzerinde durulmuş, bu arada Pittard'ın öğrencisi Dr. Marguerite Dellenbach "Türklerin antropolojik tarihlerine dair vesikalar-" konulu bir bildiri okumuştur.³¹

BELLETERN DERGİSİNDE TÜRK TARİH TEZİ

1937 yılında yayınlanmaya başlayan ve Atatürk döneminde iki cildi çıkarılan dergide dönemin özelliği, Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisinin tavizsiz savunucusu olmasıdır. Bu ciltlerde yer alan filoloji, arkeoloji, tarih, coğrafya, antropoloji vb. konularında yazılmış makalelerde dil ve tarih tezlerini desteklemek amacını yoğun olarak görmekteyiz. Bu makalelerden birkaçı şunlardır.³²

Prof. H.Reşit Tankut ilk sayının 26-41, sayfalarında yer alan "Alp Kelimesi ve Alpin Irkın Yurdu" adlı makalesinde Türk tarih tezi ve Güneş Dil Teorisi'ne dayanarak, Alp kelimesine anlam kazandırmaya çalışıyor ve makalesinin 26. sayfasında "Türk Tarih Tezi'nin açtığı alemsarar geniş ufuk, Türk Dil Tezi'nin alemsararlığını hazırladı. Eğer Türk dil bilgisi nurunu prehistoryaya kadar vardırabiliyorsa bu tarih ilminin insan menşeyini fethetmesiyle kabil oldu. Buna karşı, Türk Dil tezinin yaydığı büyük ışık tarih ilmine karanlık kalmış uzak ve derin köşeleri aydınlatmaya başladı. Eğer Türk tarih ilmi ilk insanı tanımaya muvaffak olabiliyorsa bu Türk dil ilminin kelime fosillerini konuşturabilmesindedir. Çünkü Türk Jenisinin şaşmaz eseri, Güneş Dil Teorisi ilk insanın ilk ses parçasını ve ilk manalı sözünü bulup meydana çıkarmıştır" diyor. Ayrıca tarih ve dil teorilerinin birbirlerini destekleyerek başarılı olduklarını iddia ediyor.

³⁰ Dilaçar, a.g.m., s.472

³¹ M. Dellebach,.; "Documents pour l'histoire anthropologique des Turcs", II.Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler, İstanbul 1943, s.376-383.

³² Makalelerin tümü Belleten dergisinden alınmış, sayı ve sayfa numaraları metin içinde verilmiştir.

Dr.Hamit Koşay'ın "Türk Tarih Kurumu Tarafından Alacahöyük'te 1936 Yazında Yapılan Harfiyatta Elde Edilen Neticeler" adlı makalesinden bu arkeolojik çalışmaların Türk Tarih Tezi'ni ispat etmek amacıyla yapıldığını görmekteyiz. Birinci cildin 553. sayfasında yer alan şu tez bunu anlatmaktadır. "Türk ırkı kablettarih devirlerde de aynı derecede faaldi. Milattan birkaç asır evvel Bahrimuhitikebir'den Bahrihazer'e kadar büyük bir imparatorluk kuran Türklerin tarih sahifesine birdenbire çıkıverdiklerini sanmak büyük saflık olur. Alaca'da ve diğer hafriyatlarda bulunan belgelerin ışığıyla mazinin karanlıklarında yavaş yavaş İç Asya'dan kopup dünyaya yayılan teşkilatlı babalarımız beliriyor".

Dr.Şevket Kansu da "Kumtepe Neolitik Kemikleri üzerine Antropolojik Tetkik" konulu makalesinde Kumtepe'de çıkan kemiklerin Alp'li tipe bağlı Braki kafa unsurlarından oluştuğunu söyleyerek tarih tezinin temellerini neolitik devirlerde arıyor, (Cilt:I, Sayı:2, s.569)

Dr.Arif Müfit Mansel'in (3-4). sayıda yer alan "Prehistorik Boyalı Keramik Kültürleri" adlı makalesinde, medeniyet Orta Asya'ya dayandırılarak şöyle deniyor: "Şu halde Sümerlerin menşeni Orta Asya'ya atfetmek ve bunların Mezopotamya'da El-ubeyd ve müteakip kültürleri meydana getirmiş olduklarını kabul etmekle, boyalı keramik kültürlerinin Orta Asya'dan neşet etmiş olduklarına dair ileri sürmüş olduğumuz tezi teyit etmiş oluyoruz". (s.679)

Şemsettin Günaltay tarafından kaleme alınan ve ikinci cildin 7-8. sayısında yer alan "Türk Tarih Tezi Hakkındaki İtibaların Mahiyeti ve Tezin Kati Zaferi" adlı makalede ise II.Türk Tarih Kongresi'nin de etkisiyle daha kesin konuşulmakta ve Türk Tarih Tezi'nin artık kesin olarak ispatlandığı, yerli ve yabancı herkes tarafından kabul olunduğu anlatılmaktadır. Tenkit edenler de mahdut bilgili cahil zavallılar şeklinde adlandırılmaktadır. (s.337)

Belleten'in Atatürk döneminde çıkan sayılarının temel amacı, yeni yönetimi anlatmak ve Türk Tarih Tezi'ni savunmaktı. Bunu yapmak için de her çareye başvuruluyordu. Tarih yanında bu konuda yardımcı olabilecek bütün bilimler bu amaçla kullanılıyordu. II.Türk Tarih Kongresi'nin de bu yolda çalışmalar yapması Belleten için hem cesaret verici olmuş, hem de materyal hazırlamıştır.

ATATÜRK'TEN SONRA TÜRK TARİH TEZİ

Atatürk'ün ölümünden sonra, Türk Tarih tezi ile ilgili çalışmalar hız kaybetmiştir. Bu gelişmeyi, yine Türk Tarih Kurumu'nun dergisi olan Belleten'de çıkan yazıları izleyerek kolayca görebilmekteyiz.

Örneğin bu derginin 1939 yılında yayınlanan üçüncü cildi iki ayrı tutum göstermektedir. 9. ve 10. sayılarının tutumu farklı, 11. ve 12. sayıları birlikte içeren derginin tutumu ise farklıdır. Bu cildin 9. sayısında da daha öncekiler gibi Atatürk'ten ve yaptıklarından bol bol söz edilmektedir. Şevket Aziz Kansu'nun antropolojik çalışmaları bu sayıya ayrı bir renk vermiştir. "Kız ve Erkek Türk Çocukları Üzerine Antropometrik Araştırmalar" ve "Anadolu'nun Irk Tarihi: Antropolojik Bir Tetkik" adlı iki makalesi bu sayıda çıkan Kansu, Anadolu'nun eski halklarıyla yeni sahipleri arasında akrabalığı araştırarak Türk Tarih Tezi çerçevesinde çalışmıştır.

10. Sayı ise Atatürk'ün ölümü dolayısıyla onun anısına hazırlanmış özel bir sayıdır. Genellikle Atatürk ve yaptığı işlerle ilgili makalelerin yer aldığı bu sayıda farklı iki makaleden biri Raşit Özdem'in "Almanlarda Türk Kanı" adlı makalesidir. Raşit Özdem bu makalede özellikle Doğu Gotları (ostrogotlar) yoluyla, onları hakimiyetlerine alarak Türklerin daha 370'lerden itibaren Almanlara Türk kanı ve Türk kültürü aşıladıkları anlatılmakta ve şöyle demektedir: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mecmuasının 3 üncü yıl, 10 uncu sayısında Profesör Dr. Kessler'in "Almanlarda Türk Kanı" başlığı altında neşrettikleri bir tetkikte Almanlığa yalnız Osmanlılar devrinde ve Alman askerlerinin eline esir düşmüş kadınlar vasıtasıyla, bir miktar Türk kanı karışmış olduğu gösterilmektedir. Halbuki Türk ve Alman kavimlerinin daha eski tarihi devirleri göz önüne alınacak olursa, yalnız esir düşmüş halk tabakasına değil, hakim sınıflarınkine mensup asil Türk kanının da Almanlığa daha eski zamanlardan beri ve daha geniş ölçüde karışmış olduğu anlaşılabilir. (s.357-361)

Bu sayıda yer alan Afet İnan'ın "Atatürk ve Tarih Tezi" başlıklı yazısında Atatürk'ün hasta yatağında şöyle konuştuğu anlatılıyor:

"Tarih Tezi olgunlaştı, onun üzerinde yürümek, durmadan çalışmak lazımdır. Bazı imansızlar olabilir, bunlar yol kesenlere benzer, aldirmayınız..... Dil üzerinde ben daha çalışmak isterim." (sayı:10, s.246). Bu sözlerden Atatürk'ün tarih tezine dil tezinden daha çok güvendiği anlaşılmaktadır.

1939 yılını kapsayan üçüncü cildin 11. ve 12. sayılarını kapsayan son sayısına gelince her şey değişmiştir. Bu sayıda ne Atatürk, ne tarih tezi, ne de dil tezi ile ilgili makale yoktur.

1940 ve daha sonraki dönem Belletenlerine bakıldığında Osmanlı tarihi araştırmalarının yıldan yıla artmakta olduğu görülmektedir. Artık Osmanlı Devleti'nin tüm dönemlerine ait araştırmalar ve fetihler hakkında bilgiler yer almaktadır.

1940 yılında yine de Avrupa'nın karşısında Türk ırkı hakkında kompleks devam etmekte olmalı ki, Afet İnan'ın "Afet Umay" imzalı "Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri Üzerinde Büyük Anket ve Umumi Neticeleri" adlı makalede Avrupa'da Türklerin sarı ırka mensup gösterilmesine tepki olarak, Türklerin Homo Alpinus yani beyaz ırktan olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır (Cilt:IV, Sayı:13, s.39-51). Ancak aynı sayıda yer alan Arif Müfit Mansel'in Trakya'da yapılan harfiyatı ele alan makalesinde, yapılan kazıyla Türk Tarih Tezi'ni destekleme gayreti görülmemektedir. Bu da gerek arkeolojik gerekse diğer çalışmalarda Türk Tarih Tezi'nin desteklenmesi amacının ortadan kalktığını ortaya koymaktadır. Böylece Atatürk'ün ölümü ile tarih tezine gösterilen ilginin azaldığını anlamaktayız.

Bu görüşü destekleyen bir diğer örnek de Hamit Koşay'ın çalışmasıdır. Atatürk döneminde Türk Tarih Tezi'nin en hızlı savunucularından olan Hamit Koşay, 1941 yılında yayınlanan V. Cildin 17ve18. sayılarında yer alan "Türk Tarih Kurumu'nun Alacahöyük Harfiyatı, 1940 Çalışmaları ve Neticeleri" adlı eserinde Türk Tarih Tezinden hiç bahsetmiyor, daha önce yazmış olduklarını bir nevi unutmuş görünüyor. (s.1-8)

1944 yılında çıkan VIII. cildin ilk sayısı olan 29. sayı III.Türk Tarih Kongresi ile ilgilidir. Kongre'nin açılış konuşmalarının yer aldığı bu sayıda Türk Tarih Tezi yeniden gündeme gelmiştir. Ancak Kongre Başkanı olan Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel'in dediği gibi bu Kongrede, Türk Tarih Tezi hakkında ortaya çıkacak delillere dayalı her türlü ilmi görüş kabul edilecektir.

Hasan Ali Yücel konuşmasında şöyle diyordu: "Bizim bilim anlayışımız böyle toptan inkarcılığa müsait değildir. Kabulde ve redde her zaman ihtiyatlı ve delil arayıcıyız. Sümer medeniyetinin Turanlı bir medeniyet olduğu söylendiği zaman ona isyan eden bilginlere inanmıyorsak, bu inanmayışın manası ancak hakikat olmayana inanmayıştır. Biz tarih hakikatlerini yalnız işine gelenlerle görenlerden değiliz. Bir olay yeter delillerle karşımıza çıktığı zaman, istemediğimiz bir vasıfta olsa bile onu kabule cüret gösterecek

haldeyiz” (s.13). Bu sözler daha önceki kongrelerde katı bir şekilde savunulan Türk Tarih Tezi'nin tartışmaya açılması anlamına gelmektedir.

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Şemsettin Günaltay, Kongre'yi açış konuşmasında şunları söylemiştir: “Türkler geriye doğru gittikçe mazisi derinleşen, yayılan bir ırktır. Onun zaman ve mekanlara sığmayan heybetli tarihi de eski kavimlerin hemen hepsini kucaklamaktadır. Denilebilir ki Asya tarihi, baştanbaşa kahramanlıklarla dolu Türk tarihidir. Türk tarihi olmaksızın Avrupa ve Afrika tarihinin seyrini takip etmek imkansızdır. Geçmişin karanlık devirlerinden beri; asır asır, zaman olmuş ki eski dünyanın dört bucağında ancak Türk akıncıların nal sesleri çınlamış Huvang-hu kıyılarında, Sint ve Ganj boylarında, Fırat ve Tuna sahillerinde, Kızılırmak ve Sakarya kenarlarında, Nil deltasında yalnız Türk'ün hakim sesi duyulmuş, Bütün bu ülkelerde zaman zaman, yer yer Türk kültürünün büyük abideleri kurulmuştur” (Sayı:29, s.6)

Prof. Günaltay'ın yaklaşımı VIII. cildin son sayısı olan 32. sayıda Dr.Mustafa Selçuk Ar'ın “Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Türkçe-Etice-Hurricce Arasındaki Bağlar” konusundaki yazısında da kendini göstermektedir.

Dr.Ar makalesinde diğer dilleri Türk diline bağlamak için yaptığı izahlardan sonra şöyle yazıyor: “Birbirleri ile yakın bağlılık izleri gösteren ve bizce bilinmeyen pek çok kollardan mürekkep olan ve az çok farkları ile aynı köke bağlanabilen büyük etnik bir grup İ.Ö.2000-3000 yıllarında Asya'nın ta ortasından Ege dünyasına kadar geniş bir bölgede yayılmış bulunmakta idi. Bu geniş bölgeler dahilinde yapılacak araştırmalarda elde edilecek vesikalar, aynı ana köke bağlı bulunan bu büyük etnik grubun ikinci dereceden akrabaları gibi görünen diğer etnik grupların asıl ana kol ile yakınlık derecelerini ortaya koyacağına inanıyoruz” (s.566).

Atatürk'ün ölümünden 1950'ye kadar olan dönemde yayımlanan Belleten dergileri incelendiğinde görülen odur ki; Atatürk ve Tarih Tezi hakkında yazılar, Atatürk'ün ölümüyle birlikte azalmaya başlamıştır. Bu konu arada bir hatırlansa da çok az ve genellikle Afet İnan'ın makaleleriyle olmaktadır. Bu dönemde Tarih Tezi bir ara III.Türk Tarih Kongresi sırasında ele alınmış, daha sonra gündemden düşmüştür.

1956'da yayınlanan ve tamamiyle Atatürk'e ve yaptıklarına ayrılan XX. Cildin 80. sayısında yer alan Ekrem Akurgal'ın “Tarih İlmi ve Atatürk” adlı makalesinde Türk Tarih Tezi'ni şartların doğurduğunu söylüyor ve Atatürk'ün “Hititler Türktür” teziyle Anadolu'nun eski sahibi biziz diyerek buralara göz koyan İtalya ve diğer ülkelere “Eğer Anadolu'yu eski sahiplerinin çocuklarına

vermek lazım gelirse bunu herkesten çok Türklerin hak ettiğini bir mukabil tez olarak öne sürdü. Çünkü Anadolu'nun en eski sakinleri Hititlerdi ve Hititler de Türklerin cediti idi. Böylece Atatürk düşmanının silahına aynı silahla mukabele etti" görüşünü savunuyor (Sayı:80, s.583). Bu yazıdan da anlaşılacağı gibi artık tarih tezi bir tarafa bırakılmış, tezin ortaya atıldığı dönemin şartları tez için mazeret olarak görülmeye başlanmıştır.

Bundan sonra da Türk Tarih Tezi üzerine çalışmalar ana hatlarıyla bu şekilde devam edecektir.

SONUÇ

TÜRK TARİH TEZİ'NİN TÜRK ULUSUNA VE TÜRK KÜLTÜRÜNE KATKILARI

Buraya kadar verdiğimiz bilgiler ışığında milli tarih çalışmaları ve Türk Tarih Tezi'nin genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür alanında gerçekleştirdiği önemli atılımlardan biri olduğunu görmekteyiz. Türk tarih tezi, Orta Asya'da tarih öncesi devirlerde Türklerin ataları tarafından geliştirilen uygarlığın, taş devrini, tunç devrini, maden devrini yaşadığını ancak coğrafi nedenlerle göç etmek zorunda kalan buradaki insanların, Mezopotamya'ya, Anadolu'ya, Mısır'a ve Avrupa'ya yayılıp gittikleri yerlere uygarlık götürdüklerini, ayrıca Anadolu'nun tarih öncesi ilk sakinlerinin kökenlerinin de Orta Asya olduğunu iddia ederken önemli görevler de yerine getirmiştir. Kendi milli benliğinden uzak yaşayan, ümmet kavramını millet kavramı yerine koymuş bir toplumdaki bir millet oluşturmak Türk Tarih Tezinin hazırladığı ortamdaki çalışmalarla gerçekleşmiştir. Okullarda verilen eğitimde, meydanlarda ve radyolarda yapılan konuşmalarda hep Türk olma bilinci ön plana çıkarılarak, milli birlik ve beraberlik içerisinde tam bir ulus devlet oluşturulmaya gayret edilmiştir.

Türk Tarih Tezi ile, emperyalistlerin Türkiye ve Türk ulusu üzerine oynadıkları oyunlarda meşrulaştırıcı tarihi sebepler olarak ortaya sürdükleri tarihi iftiralar cevaplandırılmış, onlarla yine onların silahlarıyla karşı konulmuştur.

Türkiye'de Tarih, Arkeoloji, Antropoloji bilimleri bu tez sayesinde çok hızlı bir şekilde gelişerek dünya standartlarına ulaşmıştır.

Bu tez ele alınırken aşırıya kaçan savunucuları da olmuştur. Örneğin Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Umumi Katibi Muzaffer bütün dünya da uygarlıkların Orta Asya'dan dağılan Türklerin kurduğunu, bütün insanlığı Türklerin eğittiğini ve dünyada gerçekleşen tüm önemli gelişmelerin Türkler tarafından meydana getirildiğini söyledikten sonra, "Biz Türklerin inancı şudur ki, eski, yeni bilgilerde, türlü işlerde büyüklüğü tanınmış olanların

kafaları ölçülmelidir. İşte o zaman bizim tezimizin yerinde, doğru olduğu dünya acununda bir daha ortaya çıkacaktır.”³³ diye yazmaktadır.

Atatürk'ün tarih tezi ortaya çıktıktan sonra, heyecanla çalışmaya başlayan Türk tarihçileri, fantazi fikir sahipleri bir tarafa bırakılırsa, başarılı sonuçlar almışlardır. Atatürk devri gençliğinin sağlam bir milli şuur ile yetişmesinde Türk Tarih tezinin işlendiği çalışmaların okullarda okutulmasının büyük payı olmuştur.³⁴

Sonuç olarak, I Türk Tarih Kongresinin açılış konuşmasında Maarif Vekili Esat Beyin söylediği “Gelecek nesillerin nefretle yad edeceği bir insan, bir millet olarak tarihe geçmekten hazer ederiz. Bilakis fertçe ve milletçe medeniyete en yüksek işler görmüş, insanlığın yükselmesine çok çalışmış, gelecek nesillerin istifade edebileceği kıymetli, ölmez, ilmi ve sanatkarane eserler bırakmış bir varlık olarak tarihte en muhterem, en şerefli bir yer sahibi olmak azmindeyiz. Bu sebeple çocuklarımızı da bu fikir, bu terbiye ve bu kanaat ile yetiştireceğiz”³⁵ sözü gerçekleşmiştir. Türk Tarih Tezi, hem ülke içinde, hem de uluslar arası alanda kendisinden beklenen görevi yerine getirmiştir.

Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra tezin hemen hemen bir tarafa bırakılması, hatta bazılarının tezin ortaya konmasını tamamen bilim dışı olarak görüp, Atatürk'ün bu işi yapması için geçerli mazeretler aranması, kiminin de Atatürk'ün ırkçılığına hükmetmek için bu tezi araç olarak kullanması tamamen yersizdir.

Atatürk'ün büyüklüğünü burada bir daha görmekteyiz. Atatürk bir komutan olarak cephede, bir diplomat olarak masada, bir öğretmen olarak okulda, bir tarihçi ve dilci olarak tarih ve dil alanlarında hem dış hem iç düşmanlarla savaşmış, sonuçta bu ülkeyi Türk insanının yaşacağı bir ülke durumuna getirmiştir. Türk insanı kendisine ne kadar şükran duysa azdır.

KAYNAKÇA

- Afet, “Atatürk ve Tarih Tezi”, **Bellekten**, sayı 10, (özel sayı), Ankara 1939.
 Akçuraoğlu Yusuf, “Birinci Türk Tarih Kongresi”, **Ülkü**, Şubat 1933.
 Akpınar, Tahsin; **Atatürk'ün Tarih Anlayışı**, Doktora Tezi, Dan. Prof.Dr.Erol Cihan, İst.Üniv.Sos.Bil.Ens. Basın-Yayın Yük. Okulu, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bilim Dalı. İstanbul, 1991.

³³ Muzaffer, “Türk Soy ve Türk Tarihi”, **Ülkü Seçmeler**, (Birinci Kanun 1934), Ankara 1982, s:204-209

³⁴ Ercüment Kuran, “Millî Tarih Görüşümüz”, **Türk Kültürü**, (Ankara Kasım 1969), VIII/83,16

³⁵ Birinci Türk Tarih Kongresi, **a.g.e.**, s.13

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II.**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1989.
- Atatürkçülük**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1982.
- Avcı, Cemal; “Atatürk’ün Milliyetçilik Anlayışı”, **Atatürk ve Atatürkçü Düşünce**, Genelkurmay ATASE Bşk., Ankara 2003.
- Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar, Müzakere Zabıtları (İstanbul 1932)**, İstanbul 1933.
- Dellehbach, M.; “Documents pour l’histoire anthropologique des Turcs”, **II.Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler**, İstanbul 1943.
- Dilaçar, A.; “Kemalizmin Dil ve Tarih Tezi”, **Atatürk Devrimleri I.Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri (10-14 Aralık 1973, İstanbul)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü , İstanbul 1975.
- Eyice, Semavi; “Atatürk’ün Büyük Bir Tarih Yazdırma Teşebbüsü, Türk Tarihinin Ana Hatları”, **Bellekten**, cilt:32, sayı:128. Ankara 1968.
- Haddon, A.C.; **The Wanderings of peoples**, 1911 (Çevriri: Zekiye S. Eglâr, **Kavimler Muhacereti**, Ankara, 1941)
- İğdemir, Uluğ; **Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu**, Ankara 1973.
- İnan, Afet; **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Ankara 1959.
- Karal, Erver Ziya; “Tanzimattan Bugüne Kadar Tarihçiliğimiz”, **Felsefe Kurumu Seminerleri**, Ankara 1977.
- Kocatürk, Utkan; **Atatürk ve T.C. Tarihi Kronolojisi**, Ankara 1988.
- Koşay, Hamit Zübeyr; “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devirlerinde Kazılar Tarihine Bir Bakış” **Türk Kültürü Araştırmaları**, Cilt:XV/1-2 1976, Ankara.
- Kuran, Ercüment; “Millî Tarih Görüşümüz”, **Türk Kültürü** , VIII/83,Ankara, Kasım 1969.
- Lewis, Bernard; “Türkiye’de Tarihçilik ve Millî Uyanış”, **Türk Yurdu**, 1960.
- Muzaffer, “Türk Soy ve Türk Tarihi”, **Ülkü Seçmeler** , (Birinci Kanun 1934), Ankara 1982.
- Reşit Galip, “Türk Tarih İnkılabı ve Yabancı Tezler”, **Ülkü Seçmeler (1933-1941)**, Ankara 1982.
- Süslü, Azmi; “Atatürk ve Tarih”, **Atatürkçü Düşünce El Kitabı**, Ankara 1995.
- Yasa, Azize Aktaş; “Atatürk’ün Milli Devlet Yaratma Sürecinde Müzeciliği Verdiği Değer”, **Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005.